

tionis esse iis qui sunt in Christo Jesu, et quod nemo rapit oves de manu ipsius, neque eos quos per divinum prædeterminationem et Pater tradiderit.

VERS. 11, 12, 15.—HÆC ENIM AIT DOMINUS, etc. (1). Quam obscure hunc locum et verant et interpretentur alii, considerabilis prudens lector. Certè nos simplicissimam interpretationem afferemus, et servatâ proprietate sermonis Hebraei christianè omnia interpretabimur. Irritos futuris conatus hostium adversus populum Dei versus superioribus dixerat; jam gradatim ad Christum descendit, et se à Deo missum dicit Propheta ut impedimenta auferret quæ prævidebat futura in populo, ne illis temporibus à Deo progerentur, et in futuris Christum Dominum non reciperent; unde futurum quoque erat ut perirent. Sic autem sermonem temperat ut cum quæ sunt sui temporis intermittere non videatur, qui tamen Scripturas legunt, non facile intelligant aliorum simul et majoris ponderis negotia cum mente volvere, et suis istis concisis verbis velando aperire. Dixi, inquit, quod frustra populum Dei oppugnant hostes; id est, frustra obsident Jerusalem: non solum enim eam non caperent, verum illi ipsi interirent: quo significabam in illa alterâ horrendâ tempestate quæ novissimis temporibus futura est, non universos Israelitas interituros. Hæc, inquit, dicebam, Quandoquidem Dominus manu sua illa forti avertit me, ne similes populo huic essemus ego et pueri mei, dicens vobis: Ne dicatis, tu

(1) Jova me, inquit, quasi manu prehensum, hoc est, securum et de re arcana, allucatus es, quasi ita diceret: Quid vobis contra Assyrios salutem nota Emmanuel promitto, intelligit non me de isto Emmanuele tantum, aut de Sennacheribo loqui; nam futurus est alius versus EMMANUEL, hoc est, Messias servator et Deus inter vos habiturus, qui vos à longè gravioribus defendat periculis. Quod si quæratis quo pacto possit is, cum venerit, agnosci, dicam, sed obscure: Erit ejusmodi ut eum populus iste seditiosum dicat, fugiendumque putet. Sed, vos mei, nolite cum populo sentire, aut vobis ab isto Messia metere; potiusque metuite ne Messiam repudiantes offendatis Jovam, qui Messiam miserit. Is autem Messias erit sanctus quidem, et salutaris eis à quibus agnosceret; sed multi enim non agnoscentes offendunt, et per eum sua culpa peribunt. Quod dico oraculum est, obscurum sanè et clausum, quippe à meis solis intelligendum. Ergo ego (inquit Isaias, et qui vobis piorum) Jovam Messiam expectabo, qui ita venturus est ut Israelitas lateat. Sed quo pacto eum agnoscent sui discipuli? Hoc pacto, inquit, ecce me, et juvenes, etc.; hoc est: Quisdam erit qui juvenes discipulos habebit, sibi attributos à Jovâ, cum quibus ostenta miraculaque edet apud Israelitas. Hunc agnosce Servatorem, et ei parete. Quod si qui vobis susserint Magos aut Apollinem consulentes, respondeat, debere eum curare Deum consulti: Jovam vestrum esse Deum, itaque ab eo consilium petituros; nam absurdum esse pro ritibus considerare mortuos; id quod faciunt Magi. Eundem ad legem, hoc est, ad Mosis libros, in quibus sint de Christo oracula, cuius adventu silebit Apollo, obmutescet Pan, facessent errores. Itaque Magi illi et harioli deos ejusmodi consulere soliti, cum videbant oraculum esse finem, Delphos, Dodonam, omnia silere, nihil usquam certè quod respondeant esse, incerta dicent; et à difficultate irati et deos et reges detestabantur suos, in quibus vixit eis prasidium. Vide Mich. 3. Erit igitur à Christo petenda doctrina, postquam ea alibi nusquam invenietur. (Castallo.)

et filii tui, vos electi mei, ne dicatis: Conjuratio, sicut populus hic dicit; de quâcumque enim re dicit, conjuratio; et hoc verbum in ore eorum perpetuò est. Perterriti siquidem adventu hostium conventicula faciunt et inter sese colloquantur, neque aliquid delibant nisi de deditone faciendâ; conjurant adversus regem et civitatem. Vos ergo, electi mei, timore ejus, id est, quod ille populus timet, ne timeatis, sed tantummodo Deum vestrum time, et ad ejus mandata expavescite, etc. Sed verba examinemus. EADIVIT ME. Et corripuit me; juxta punctationem quam habent Biblia ita omninò dicendum est. Isas enim corripere est, et dicitur sapius de disciplina quæ facta et opere magis constat quàm quo verbo tantummodo: quòd si puncta auferas, potest esse à verbo sur, id est, discedere, et in tertîa auferre, avertere, etc. Sensus tamen idem est. CONJURATIO. Verbum *kaschar* propriè ligare significat; transfertur autem ad animorum colligationem; unde tunc Hebraei idem valet quod Latini conjurare, conspirare. Inde nomen *kescher*, conspiratio, conjuratio. Et hæc vel ut supra exposui accipiendi sunt, vel mores et ingenium eorum qui obsessi valde timent expriment. Nam qui timore hostium premuntur suspicacissimi sunt et undequaque sibi metunt, scientes nihil perniciosius esse civitati obsessæ quàm si intus sunt qui cum hostibus conspirent. Unde sapius accusationes injustas et accelerat damnationem multorum, qui sæpe nihil hostile cogitabant, audivimus et in historis legitimus. Quare planè et propriè arbitror me reddidisse, de quâcumque re dicere solet populus, etc. Nam is est futurorum usus Hebraei frequentissimus. NÆ PAVENTIS, Arats est exercere potentiam ac pravalescere. Notanda tamen est quedam peculiaris Hebraeorum phrasia, quando scilicet construitur præcedente negatione et sequente casu auferendi cum præpositione *mem*, id est, à vel ab. Perinde enim est ac timore succumbere et vi illate cedere, Deut. 4 et 7, ubi quoque Vulgatus ita reddidit. Vide infra c. 29, 25. Eandem hic significationem habet etiam absque *mem*. TIMOREM EICIS, Relativum masculinum; et nomen *conjuratiõis* etiam masculinum est; unde ad *conjuratiõnem* potest referri, si quæ de conspiratione duorum regum, Syria videlicet et Israelis, adversus Jebudam præcesserunt, de hæc quoque dictâ quisquam velit accipere, quasi de nullâ re aliâ loquerentur quàm de illorum regum inter se fœdere; de quo cum audissent, superbis dixit Propheta trepidasse omnes sicut moeetur silea à vento. Vel potius timorem ejus, scilicet populi, id est, quod ille timet. SANCTIFICATIO; id est, ut sanctum colite, laudate, prædicatè, et omnes ad cultum ejus inducite, non pollutentes nomen ejus, neque alios impuritate vitæ vestre ab ejus religione absterrentes. Hoc enim est sanctificare Deum. TENOR. Vel pavor; id est, illi præ timore succumbatis. Innuit itaque Propheta humanum timorem etiam impedimento esse ne per Deum servarentur; timorem autem solius Dei illos potuisse tutos reddere. Quòd si superiora non de conspirationibus quas superis dicebam accipias,

sed de conspiratione et conjuratione impiorum quæ simul conspirabat ut à Deo deficerent ejusque Prophetas contemnerent, ac Deos alienos colerent, quorum favore putabant hostes superiores esse, ut habes 2 Par. 28 de Achaz, quòd tempore angustia sua acriter contemptum in Dominum; immolavitque diis Damasci victimas percussoribus suis; et dixit: Dii Syrii auxiliantur eis quos ego placebo hostis, et aderunt mihi, etc.; de quâ etiam conjuratione eodem nomine *kescher* habes Jer. 44 multa; si hæc, inquam, ita accipias, planus erit sensus, et transitus ad mysterium Christi suavior; q. d.: De quâcumque re, vel ad quamcumque rem, dicere solet hic populus, conjuratio; vel, quidquid dicit populus hic, conjuratio est; id est, facile conjurant, et sese mutuò adhortantur etiam ex levioribus causis, ut à Deo deficiant, etc.

VERS. 14. — ET ERIT VOBIS IN SANCTIFICATIONEM, etc. Profecio hoc canebat Simeon ille: Ecce positus est hic in resurrectionem et in ruinam multorum in Israel: quibusdam quidem in sanctificationem, qui sanctificationem animarum suarum ab ipso percipient; quæ est divina quedam animi stabilitas et firmitudo, quæ Hebraismo dicitur erectio seu suscitatio: quam resurrectionem dixit Lucas, ut casu sine ruina opponeret. Quod autem Lucas de puero Jesu dixit, hic Propheta de Jehovâ dicit: unde et quæ hic Isaias scribit, ad tempora redemptionis nostræ nemo nisi impius referenda esse dubitabit. Occasione ergo illius oppressionis quam ab Assyriis passi sunt Israelitæ, et illius defectionis à Deo vero ad idola gentium (quæ defectio omnia mala in populum illum invexit), propter cognationem causarum et effectuum, transit paululum latenter propheticè more Isaias ad defectionem, conjurationem et obstinationem Judæorum tempore Messie; quæ caput atque finis totius calamitatis Israelitice futura erat. Unde non contentus dixisse, futuram Jehovah in lapidem offensionis plurimis ex utraque domo Israel, id est, ex utroque regno, addidit, in laqueum habitatoribus Jerusalem, quòd isti et duriores fuerunt et magis rebelles, gravius caeteris adversus Dominum conjurantes, neque aliud diu noctuque cogitantes quàm quo modo eum perderent: quapropter et graviora eos passos fuisse narrat et sacræ et profanæ historie. OFFENSIONIS. Vel consternationis. Neque enim propriè significat quamlibet consternationem quæ fit cum impetu et impulsione; de quo infra 19, ita ut lapidem plagæ hic dicere possemus.

VERS. 15. — IMPINGENT IN EA. Videlicet in lapidem et laqueos; et plurimi cadent, tam qui in lapidem impigerint, quàm qui in laqueum incidierint. Frangentur autem qui in lapidem; et illaqueabuntur et capientur qui in laqueum. Per hæc autem significantur gravissima flagitia in quæ prolapsi sunt infideles Judæi cum nonnisi per Christum sanctificari; necnon ingentes calamitates quas experti sunt propter ipsa scelera quæ Dominus etiam significavit in Evangelio quando dicebat quòd qui ex eis impingissent in illum lapidem, ab ipsis reprobatur, à Deo autem electum, confringerentur; su-

per quos autem lapis caderet, committerentur. Et hæc est eorum sors et hæreditas qui oblatam per Filium Dei salutem respungunt, et Deo non credunt, et ab eo veluti conjurantes deficiunt. A quorum tã Deus abstraxit Isaiam, ne illac incideret; à quâ longè sit anima mea.

VERS. 16. — LIGA TESTIMONIUM. Prophetiam hæc de ruina Judæorum et reliquis servandis, cum testimonio illorum testium quæ supra dixit se adhibuisse, jubet Dominus ut concludat, constringat atque obstringat; sicut Dan. 12: Claude verba, id est, tege, absconde, enigmaticè efferas, etc., nimirum significans intelligi non posse nisi ab his qui sunt divinitus edocti. Mysterium hoc absconditum fuit à seculo, et per Apostolos patefactum est; atque hujus revelationis dicit se Patulus ministrum esse. Nam vocatio gentium hic includitur. Si enim Judæi repellendi erant, et pauci tantum servandi, necesse erat aliunde advenirent qui in semine Abraham censerentur, ut adimplerent promissionem Domini: Sic erit semen tuum, sicut arena maris, etc. Vide Paulum ad Eph. 3, ibique hujus versòs interpretationem invenies. Possunt testimoniū et constitutio, seu doctrina, vel lex hic pro eodem accipi, vel testimoniū ad testes illos referendum est de quibus supra v. 2. IN DISCIPULIS MEIS. Vel in doctos meos. Ltimud enim doctus seu assuetus est, infra 54: Omnes filios tuos doctos Jehovah, id est, à Jehovâ. Possunt quoque hæc absolute et genericè accipi pro totâ prophetiâ et toto veteri Instrumento; ut sit idem quod supra: Exæca cor populi hujus, id est, exæcandos prædicè: Conclude prophetias, et obstringe legem seu testamentum, id est: Scito populo huic obstringam esse librum, neque intellecturos quid dicas, aut quid Deus velit: Velamen enim super cor eorum positum est.

VERS. 17. — ET EXPECTABO. Vel inhiabo. Hoc propriè significat verbum *cachah*. Plus enim quàm verbum expectandi notat. Hoc verbo utitur Habacuc 2: Inhiabo ad illum, quoniam veniens veniet, et non tardabit. Quem locum adducens Paulus ad Hebr. 10 verbum reddidit nomine *επεσπεριζειν*, quod non simplicem sonat patientiam quâ toleramus mala, sed patientem expectationem, ut cum spe præmii duramus in malis, et nos rebus melioribus servamus. Sustinentiam dicere possumus, vel, ut Cicero, sustentationem, cuius contrarium est nomen *επισπεριζειν*, id est, subtractionis seu detractionis. Ad eandem obedientiam quoque facit verbum *caah*, quod spem cum desiderio et intentione et gestu avidè expectantium notat, ut supra 3, 2, dicitur est. Hæc quoque facit illud quod Hebraei obedientiæ est, *adsum*, præsto sum ad quodvis paratus. Propheta ergo Isaias, ut erat erga Deum valde pius, et in gentem suam haud vulgari studio propensus, audiens à Deo quòd adveniens Dei Filius non universum Israelæ servaret, quinimò esset in ruinam plurimorum, intelligensque vastandam illam republicam ob infidelitatem Judæorum, ac paucos tantum salutem consecuturos, vastationisque symbolum esse nomen illud quod filio Dominus præcepisset imponi, HASBAZ, id est, acceleratam spoliū, sicut

et servandorum alterum illud SEAR JASUB, id est, *reliquia convertentur*, vidensque velle Dominum hanc prophetiam manere obscuram, neque intelligendam nisi Apostolorum tempore, in has voces obedientia et fidei et ingentis pietatis prorumpit. Quidquid Dominus faciat, ego ad ipsum inhiabo, ab ipso pendebo, totumque me ipsi committam: qui sicut abscondit faciem suam à domo Jacob, quasi ipsam detestatus et abominatus, ita me quoque eorum scelere et peccata involvi sinere potuisset; servavit autem suam illam bonitatem: iustitiam igitur in eos qui cadent, et bonitatis in me, quem *forti manu tenuit*, contemplatione suspensus, *intentis oculis in ipsum spectabo*, si forte aliorum quoque misceretur aliquando, aut mihi aliquid injungat quod dicam, aut faciam, aut patiar.

VERS. 18. — ECCE EGO, etc. (1). Jam dixi obedientiam esse vocem, quam passim in Scripturis invenies. Paulus ad Hebræos hæc tanquam verba Christi accipit. Fuit enim Isaias figura Christi, tam suâ hæc obedientiâ et omnimodâ subjectione, quam filius istis. Nam *reliquia* illæ quæ *reversa* sunt aut *conversa* ad Deum, Apostoli Domini fuerunt et discipuli ejus, qui ex incendio illo servati sunt in quo ceteri brevi tempore sunt absumpti. Cum ergo sub Christo Domino et Judæi perierint et pauci fuerint servati (quæ duo nomina illa filiorum Isaiæ portendebant), merito Paulus verba hæc Christo Domino accommodavit; quinimò ea Isaias in personâ obedientissimi Jesu Christi dirisse videtur, qui fecit sicut ei injunctum fuerat à Patre. IN SIGNUM ET IN PORTENTUM. Nomen *mopheth* est à verbo *isaphah*, id est, *formosum, venustum, elegans fuit, et alleciit ad capiendum*, etc. Inde nomen, quod nomine *prodigii* seu *portenti* non malè vertitur, contrariâ significatione dicitur, quasi *mem sit privativum; isphi* enim *venustus* seu *formositas* est. Summam omnium quæ hæcenus dixit Isaias, et omnium ferè quæ diciturus est, illis duobus nominibus filiorum suorum comprehendit. In hoc enim totus Isaias versatur, ut abjectionem Judæorum et salutem reliquiarum, quæ quasi fidei seminarium futuræ erant in universo mundo, exponat. AD JEHOVA. Quoties hæc phrasin in Scripturis occurrit: *Dedit mihi Dominus à Domino; Fecit Jehova ab Jehovâ; Pluit Jehova ab Jehovâ*, etc., intellige singularem Dei providentiam super eâ re, et opus aliquod magni ponderis quod Dominus singulari consilio occultoque judicio perpetrat.

(1) *Ecce me et liberos quos dedit mihi Dominus. Rabba* in Genesis, sect. 41: *Quinam erant ejus liberi? an non erant illius discipuli? Sed docet eos illi charos fuisse, non secus ac si fuissent illius liberi. Et Prophetarum quidem discipuli, quos etiam subinde Spiritus propheticus afflavit, dicebantur peculiariter illi Prophetarum, sed hic videntur designari, non tantum hujusmodi discipuli, sed et piæ familie, quæ cum abhorrent à corruptelis illius seculi, inprimis autem à idololatriâ, frequentes erant in Isaiæ comitatu, eoque nomine reliqui erant inveni, et despecti, veluti portenta quædam et *abominabilia*, majoribus hostiis expianda, cum ipso Propheta, quomodo nunc quoque multis in locis optimi Christiani.*

(Jacobus Cappellus.)

QUI HABITAT IN MONTE S. Epitheton est Dei in Scripturis; ibi enim et colebatur et sue presentia signa evidentiora dabat: inde responsa profibant; eratque templum illic veluti quædam Dei regia in terrâ, ut supra cap. 6 dictum est.

VERS. 19. — QUÆRITE. Versus superior et 17 quasi per parenthesis legendi sunt. Conjungenda ergo sunt hæc cum v. 16, vel ite ad *sciscitandum*, vel *exentes sciscitamine*; sic enim per duo verba reddendum est unum Hebræum *darasch*, quando construitur cum præpositione *el* vel *lamed*, ut hoc loco: de quâ elegantî Hebræorum phrasi supra dictum est cap. 7, vers. 6. PYTHONIBUS. *Ob* vox est haud dubiè peregrina, et quantum ex locis Scripturæ in quibus reperitur et eorum circumstantiis conjicitur, est *spiritus in sepulchris mortuorum et locis subterraneis qui rogatus voce stridulâ respondet*; deinde etiam ejusmodi sciscitator, qui talem artem exercet, atque etiam umbras et manes evocat, illo nomine dicitur, sive vir sive femina. Vide infra 29. Porrò hæc vox *oboth*, Job. 31, utres significat: *Ecce venter meus est sicut vinum non apertam; sicut utres novi, ita rumpebat*. Ex quo loco quidam non levi conjecturâ arbitrantur pythones ab utribus dici, quòd qui tali spiritui afflari erant, ore clauso, ex ventre perinde ac si ex utre seu languculâ responsa depremerent: et hinc Græcis *εργαστηριον*, id est, *ventriquo*, esse appellatos existimant. DIVINIS, vel *gnosis*. Vox *iddæonim* videtur esse peregrina et à gentibus assumpta; cuius si etymologiam Hebræam consideraveris, à scientiâ seu notitiâ dicta apparebit; *gnostem* ergo seu *prognostem* appellare licet; et, sicut vox præcedens, nunc pro ipso spiritu qui ex mortuorum locis responsa dabat, nunc pro ipso qui *eam artem exercebant*, accipitur. Qui STRIDENT. Verbum *tsiphetsaph*, cuius hic participium habes, videtur formatum à verbo *phatsah*; significatque *ore aperto seu rostro liberè clangere seu stridere*, sicut græ, anseres, hirundines, striges, et id genus aves aperto ore liberè sonant, non gementes, ut columbæ aut turtares. NUMQUID NOX POPULIS. Concise sunt orationes more prophético. Supplendum est *respondete*, vel quid simile. Vos, inquit, *docti à Domino, vos discipuli Domini, si populares vestri in rebus dubiis et tempore calamitatis, volentes scire quid sibi sit agendum, ad divinos et pythones sibi eundem esse constituerint* (sicut olim Saül fecit), *eos gravissimè increpate, dicentes: Nonne gentes deos suos consultant? numquid par est ut pro rebus vivorum mortui consultantur?*

VERS. 20. — AD LEGEM, etc. Proficiscimini ad consulendam legem et statuta et testimonia Dei. Tenete, dicite illis præcepta Dei vestri; et si obedieritis, non est quid ultra agere debeatis: ipse enim curam geret vestri, neque vos deseret. Hic locus quid in rerum humanarum difficultatibus agendum sit, et quò confugiendum, apertè docet. Pax enim *multa diligentibus legem Domini, et non est illis scandalum*. Quid si præviderit Isaias perplexos Judæorum animos, quando à Romanis obsessi extrema malorum experiebantur? aut cum videntes terram desolatam et popu-

lum fame perentem aut gladio cæsum, neque id tamen ob infidelitatem sibi evenisse credentes, consulendos sibi esse divinos et magos existimabant? Quasi præcipiat discipulis suis Dominus ut incredulos illos ad hæc doctrinam et prophetiam Isaiæ et testimonium, de quo supra, hoc eodem capite, dictum est, remitterent, quòd ex hæc prophetiâ erudiri possent de causis vastationis Terræ sanctæ et calamitate Judæorum, et quid ipsis agendum esset, nempe ut contenderent ad reliquias illas pertinere quæ servandæ prædicuntur. QUOD SI NON DIXERINT JUXTA VERBUM HOC. Id est: Quicumque non ita responderit, huic profectò *noniam* refulsit *aurora*, adhuc in tenebris agit, neque ad diem pertinet, de quo Paulus: *Nox præcessit, dies appropinquavit*. Numerus pluralis cum relativo singulari distributionem importat Hebræis. Potest et illud, si non, esse jurantis; et sensus erit: *Dispeream si non juxta verbum hoc dicturi sint infideles; nempe: Ita sciscitaturi pythones, etc., cum dicto nulla lux inest, quinimò densissima tenebræ; vel potius: Dispeream si non dicturi sint juxta verbum hoc, nempe quòd non sit illi lux seu aurora, id est, quòd nihil lucis à Deo accipiant, ac propterea velint quærere à pythone; quemadmodum de Saule legimus, quòd, cum illi non respondisset Dominus per sacerdotes neque Prophetas, ad pythones sese contulerit*. Hoc autem et quæ sequuntur explicat statum illum rerum in Judæâ, vel quomodo scilicet impeggerant Judæi in lapidem Christum. Tunc enim ablata est illis lux, et quò se vertenter nesciebant; tunc Scripturas habentes ac si non haberent, cæperunt veritatem aliunde quærere. Itaque *quærere à pythone* figuratè dictum arbitror, ut scilicet significaret propheta quàm desituenti verâ scientiâ essent et Scripturarum intelligentiâ post offensionem illam, simulque insinuaret angustiam animorum in ultimâ illâ vastatione Judææ, quam sequentibus verbis satis apertè describere Propheta videtur; modò non consulat lector hic in loco aut similibus eos qui luce destituti sunt et somnia sectantur, nempe Rabbinos.

VERS. 21. — ET TRANSIBIT PER EAM. Relativum est absque antecedente; sed quòd faciliè lector ex contextu et versu sequenti potest supplere. Est enira sermo de Judæis ejus habitatores offenderunt ad lapidem: post quam offensionem et luce internâ destituti et regno externo privati sunt. Quàm horrida autem manserit provincia illa atque deserta, his figuris explicat propheta. Verum si cui durum videatur (ut mihi quoque videtur) hoc antecedens supplere, dicat pronomen *eam* referre *legem*, vel neutraliter sumptum illud totum quòd eis ab electis et Apostolis dicebatur, ut scilicet *consulerent legem et Prophetarum testimonia*: Per hoc, inquit, transibunt, id est, nihil hæc curabunt, sed *indurati sui obstinati exacerabunt Regem suum, nempe Messiam, et Deum suum, quòd scilicet populum suum ita dereliquerit, etc.* CORRÆPT.

Verbum *caschah*, cuius passivum non legitur, nisi hoc loco participium, significat *perplexum, implicatum, rigibilem esse, ut non faciliè resolvit, aut explicari, aut tractari et flecti possit; inde nikesheth, induratus, id est, qui dura patitur*. Inquit ergo: *Qui per eam provinciam transierit* (potest enim veritè: *Et transiens per eam erit induratus*) ob desolationem et vastitatem dura patietur, non hospitia, non ubi pernoctet inveniens; unde etiam *fame laborabit*. Inediâ autem laborantes faciliè ad iram excitantur. *Quare viatores illi inhospitalitate et fame exacerbati, et irâ succensî, erobra facient in regem et in deos suos*. Hæc figuratè ingeniem vastationem significant. Quòd mox apertius dicit: *Sive in cælum oculos converterit, sive in terram aspenderit, id est, quòcumque se vertat qui per Judæam transierit, tristitia omnia et afflictione plena reperiet*.

VERS. 22. — DISSOLUTIO. Ego adolans. Vox Hebræa *meiph* variè redditur, et quidem verbum *Oph* non dubium quòd *rolare* significat. Quidam aiunt significatione contrariâ etiam *defatigationem* significare: quòd non probo. Sed ab avibus transfertur ad commotionem laterum frequentem, quæ frequenti *respiratione fit*; quòd quia fatigatis accidit, videtur accipi posse pro *fatigatione*. Quare mali hoc loco propriam significationem retinere, quæ sequentibus congruit. Nam Scriptura more suo idem mox aliis verbis repetit. Idem enim est *angustia et obscuritas adolans* et quòd mox sequitur, *pressura et caligo irruens*. ANGUSTIA, vel *pressura* (*tsuah*, à verbo *tsoc*, id est, *coegit, impulit, compulsi coactavit, pressit*). PENSQUEX, vel *irruens*. Menudac participium est secundæ conjug. à verbo *nadae*, quòd *impellere* significat. *Caligo ergo impulsâ dicitur quæ seipsam videtur propellere cum diffunditur*. Non roterit *avolare*. Vel *non fiet avolare, vel ut avolet*. Sic reddendam vocem *muaph* existimo, quæ est participium significationis passivæ, tertix conjug. à verbo *oph*, de quo paulò ante, ut Dan. 9: *Factus volare*. Credo *mutac* esse participium in tertiâ à verbo *iatsac*, id est, *fudit, effudit, etc.* *Caligo ergo quæ superfusa est ei terræ, non fiet ut avolet, id est, non effugabitur, non evanescet, sed perdurabit et perpetua erit*. Adhuc enim durat, et in tenebris degunt tam corporalibus quam spiritalibus. *Velamen* namque *super cor eorum positum est, et vivunt absque regno, rege et sacerdote, etc.* Quid alii de his vocibus sentiant apud ipsos videbis. Certè interpretationem quam attuli neque ipsi Rabbinii poterunt infringere, et neque etiam Vulgatam, quæ ferè eandem sententiam continet. Hic locus insignis et valde concipiens est adversus Judæos, quem eorum magistri, ut cæci et veritatis hostes, ita detorqueunt et adeò obscurant, ut quid sentiant, neque qui eos sequuntur ex nostris, vix diligens lector possit percipere. Distinctionem quoque vulg. Interpretis veram et germanam esse sentio; cuius nolo aliam confirmationem quàm aliorum interpretum angustias et nimis implicatas interpretationes.